

10.3.2016

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö 11.1.2016

Oikeusministeriölle

Arviomuistio oikeusprosessien keventämisestä OM 8/41/2015

Ottaen huomioon, miten merkittävä asia kokoonpanojen määräytyminen alioikeustasolla on, arviomuistio vaikuttaa kovin pintapuolisesti laaditulta. Ainoat perusteet muutoksille ovat taloudelliset vaikutukset. Näin merkittäviä muutoksia ei voi perustella taloudellisilla syillä tai ei ainakaan pelkästään niillä.

2. Kokoonpanojen keventäminen yleisissä tuomioistuimissa

Käräjäoikeus toteaa, että arviomuistion näkemys siitä, että ylemmissä tuomioistuimissa tulisi olla vahvempi kokoonpano kuin alemmissä tuomioistuimissa, on vastoin sitä periaatetta, että juttujen käsittelyn painopistettä tulisi siirtää käräjäoikeuksiin. Tämä periaate tarkoittanee, että käräjäoikeuden kokoonpanojen tulisi olla vahvempia eikä kevyempiä kuin nykyisin.

Käräjäoikeus ei kannata esitystä lautamiesten poistamiseksi. Vaikka Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomarikunnan mielipiteet hiukan vaihtelevat, tuomarien huomattava enemmistö on sitä mieltä, että lautamiehistä ei tule luopua. Aikana, jolloin tuomioistuimiin kohdistuu yhä enemmän kriittistä huomiota (muun muassa seksuaalirikosten rangaistuskäytäntö, ulkomaalaisten tekemät rikokset), ei vaikuta viisaalta keventää tuomioistumen kokoonpanoja sellaisella tavalla, joka vähentää tavallisten kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia tuomioiden sisältöön. Selvää on, etteivät tuomioistuinten resurssit riitä lautamieskokoonpanojen korvaamiseen kolmen tuomarin kokoonpanoilla. Lautamiesten poistaminen heikentäisi tuomioiden yleistä hyväksyttävyyttä.

Lautamiesten poistaminen käräjäoikeudesta veisi heidät myös maa-oikeuksista. Vaikka paikallistuntemuksella ei ole käräjäoikeuden rikosjutuissa ollut enää pitkiin aikoihin merkitystä lautamiesten tuomioistumelle tuottamassa lisäarvossa, maa-oikeudessa tällä seikalla on edelleen merkitystä. Maa-oikeus "vieraillee" joillain paikkakunnilla hyvinkin harvoin ja usein asianosaisten ovat ilman avustajia. Maallikot tuovat tuomioihin todellista lisätietämystä ja lisäksi lisäävät asianosaisten luottamusta tuomioiden tasapuolisuuteen.

Käräjäoikeus ei kannata esitystä yhden tuomarin käyttöalan laajentamiseksi. Näytöltään monimutkaisessa jutuissa ja tuomion pituuden kasvaessa yksin jut-

tua istuvaan tuomariin kohdistuu henkilönä entistä suurempi paine. Muistiossa olevaan listaan sisältyvissä rikoksissa mainitaan talousrikoksia ja seksuaalirikoksia. Ne ovat näytöltään ja rangaistuksen mittaamiseen liittyvissä kysymyksissä sen laatuksia, että yhden tuomarin kokoonpano ei vaikuta kyllin vahvalta. Pelkästään säästösyistä ei pitäisi horjuttaa tuomioistuineläytöksen yleistä luotettavuutta.

Keventämisen asemesta pitäisi siis vahventaa käräjäoikeuden kokoonpanoja tai ainakin säilyttää nykyisellään.

3. Käräjäoikeuden kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen

Käräjäoikeus ei kannata kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamista sen soveltamisalaa laajentamalla. Sen sijaan on syytä pyrkiä vaikuttamaan siihen, että entistä suurempi osa soveltamisalaan kuuluvista rikoksista käsiteltäisiin kirjallisessa menettelyssä. Tältä osin käräjäoikeuksissa on keskenään merkittäviä eroja. Pohjois-Savon käräjäoikeudessa menettelyn käyttö on laajaa eikä sitä todennäköisesti voi juurikaan lisätä.

Kirjallisen menettelyn käyttöä olisi mahdollista kehittää myös muistiossa mainituin tavoin eli että syyttäjän tulisi haastehakemuksessa ilmoittaa entistä tarkemmin yksilöidyt rangaistus- ja muut vaatimukset ja etenkin ajokiellon pituutta koskevat vaatimukset perusteineen, kun asian on tarkoitus käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Tämä syyttäjän menettely voisi lisätä kirjallisen menettelyn käyttöalaa.

4. Yhden kosketuksen periaate

Käräjäoikeus kannattaa arvioimuistiossa esitettyä. Säästövaikutuksia menettelyllä ei juuri ole, mutta onnistuessaan se voi estää joittenkin juttujen vanhene- mista.

5. Syytetyn velvollisuuden osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin lieventäminen

5.1 ja 5.3 Käräjäoikeus ja taloudelliset vaikutukset Käräjäoikeus kannattaa muistiossa esitettyä.

Esitys toteutuessaan merkitsee suurta periaatteellista muutosta nykyiseen käytäntöön. Istuntojen peruuntumisesta aiheutuvia kustannuksia voitaisiin vähentää paitsi lieventämällä läsnäolovelvollisuutta, myös tehostamalla keinoja saada vastaaja tuoduksi istuntoon. Alueelliset erot menettelytavoissa ovat suuret. Vangittuna olevien vastaajien läsnäolovelvollisuuteen vaikutuksensa on video- kuulemisen mahdollisella laajentamisella. Todennäköiset säästöt olisivat ilmeisesti vähäisiä.

6. Videoyhteyden käytön laajentaminen

Käytön laajentaminen on periaatteessa kannatettavaa. Uudistuksen myötä tulee varmistaa toimivan käytön edellyttämät henkilö- ja laiteresurssit. Täydessä laajuudessaan järjestelmä edellyttää mittavaa laitekantaa. Tekniikan on oltava toimivaa ja helppokäyttöistä. Erityisen kannatettavaa on, että vastaajan kuulemisen mahdollisuutta videon välityksellä laajennetaan. Tuomioistuimella on viime kädessä oltava mahdollisuus päättää videokuulemisen sopivuudesta kussa-

kin yksittäisessä tapauksessa.

Kun tuomioistuimien istuntopaikkojen ja kanslioiden määrä vähenee, tulee järjestää viranomaisten yhteisiä videopalvelupisteitä, jotta pitkiä kärjämatkoja voidaan välttää. palvelupisteissä täytyy olla riittävä valvonta ja opastus, jotta ne olisivat tuomioistuimille käyttökelpoisia.

Kärjäoikeuden muita ehdotuksia

Oikeusministeriö on laatinut muistion tuomion suullisten perustelujen käyttööntämisestä yleisissä tuomioistuimissa 14.2.2014. Tuomion kirjallisista perusteluista luopumisesta on lausuntotiivistelmä OM 38/214. Oikeusprosessin keventämistä tarkasteltaessa tämä asia tulisi ottaa uudelleen tarkastelun kohteeksi. Menettelystä voisi tuomarin työtavasta riippuen aiheutua huomattavaa työn säästöä kärjäoikeuksissa. Menettelytapa mahdollistaisi kärjäoikeuden työn kohdentamista tarkoituksenmukaisella tavalla ja todennäköisesti lisäisi tuomioiden julistamista istunnossa heti pääkäsittelyn päätteeksi. Asianosaisten oikeusturvan kannalta on riittävää, että asianosainen kuulee tuomion perustelut suullisesti heti pääkäsittelyn jälkeen ja saa aina tuomiolauselman kirjallisena. Lisäksi, jos ratkaisuun ilmoitetaan tyytymättömyyttä tai jos asianosainen sitä pyytää, perustelut tulisi laatia kirjalliseen muotoon.

Turhaa kärjäointiä pitäisi pyrkiä rajoittamaan. Nyt jotkut yksittäiset asiakkaat virittävät oikeudenkäyntejä, jotka sitovat resursseja tarpeettomasti. Kansalaisten oikeusturvaa vaarantamatta voitaisiin luoda järjestelmä, jossa voitaisiin kieltäytyä haasteen antamisesta.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet kärjätuomarit Petri Sahi ja Liisa Laatikainen.

Laamanni Hannu Lindgren